

ШУМАДИЈКА.

ЛИСТЪ ЗА

КЊИЖЕВНОСТЬ, ЗАБАВУ И НОВОСТИ.

Учредникъ и издавателъ Любомиръ П. Ненадовићъ.

ТЕЧ. IV.

Овай листъ излази вторникомъ и петкомъ. Цѣна му је за три мѣсцеа 4 цванцика.

№ 58.

ЛѢПОТИЦИ.

Залудъ, црноока,
Несташна си скока,
На у башту слећешъ,
Да се цвѣћемъ мећешъ.

Цвѣћа трае китца
Текъ до једногъ хитца, —
Іошъ се не сплела,
А већ је увела! —

Залудъ на изворца
Ты умиљашъ окца,
И огледашъ, како
Обманутъ ме лако.
Кадъ очио справа
Текъ вода је права:
Тамо амо крива
Кудъ се лакше слива.

Залудъ ка' лѣпойке
Китишъ прси, дойке, —
Вранишъ криве веће
Па и косе смеће.
То су тући зраци,
Текъ сполашни знаци,
Као бисеръ, злато
За обману дато.
Већ попѣвай красна
Изъ грла ти леса.
И у пѣсми реци:
„Благо оной ћерци,
Коя слуша бабу —
И свекрву слабу:
Дѣверма се мили
На любезногъ крили.“ —

Д. Мар.

СВЛАДАНА ДУША.

(продужено)

По одлазку њномъ, и пошто се Готвалдъ прилично предигре, затвори се грофъ съ њимъ у собу насамо. У дугомъ разговору, кој су они имали, представи грофъ Готвалду, когъ је своимъ драгимъ домаћимъ прјатељимъ звао, да онъ нинайманъ нема стары предразсуда благородства, и да бы му збогъ тога свою кћеръ радо дао; но да га нека тайна обстоятельства, која му обећа после

казати, принуђавају, грофа Ресага за зета свогъ узети, почемъ је онъ једини, као богатъ човекъ, у стану, кућу таста свога у дондашњемъ достоинству одржати и одъ пада сачувати. И зато заклинао је Готвалда, несамо да се ничему ненада, већ и да што пре ову кућу остави, у којој је његово присуство толикој немиръ проузроковало. У исто време замоли га такође, да и са своє стране, колико је могуће, свой одлазакъ Цецилији као нужданъ опише.

При овомъ говору Готвалдъ клоне, ал' је био мекъ и послушанъ. Онъ се обећа све чинити, што грофъ жели. Овай га загрли съ найвећомъ любави, и обећа се за њега све чинити, бринути се за његово удобно путовање и за његову будућностъ.

Текъ што се грофъ удали, закуца неко на вратима собе Готвалдове. Момче једно уђе унутра, даде му једно писмо, па оде. Готвалдъ позна рукописъ на надпису писма, и съ држунимъ рукама отвори исто, оно је било таліјанскій написано:

„Я самъ твоя, навѣки твоя! Ако доста снаге имашъ, да будемъ твоя, — доста постојности, да се одъ кратки претњи и страшила непоплашишъ, — доста любави, да ме заслужишъ; то самъ твоя, и ништа ме одъ тебе неће одтргнути моћи. Испитай се! Цецилија ништа на свѣту више одъ тебе нетражи већ љубавь твою, ал' та мора снажна быти и свемогућа. Ако си онай, за когъ те ја држимъ, мужъ храбре дѣвице достојанъ, то се непокоравай, као што мене ништа свладати неможе. Доћи, избави, води ме, куда ты оћешъ! Цецилија воли свое родитеље као саму себе, али тебе више воли него себе саму! Води ме, я ћу ти слѣдовати, кудъ ты оћешъ! Я ћу све женске послове радити, свега се радо лишавати и блажена быти. Моя ће мати опрости, кадъ дозна, да јој је кћи срећна, — отацъ ће насъ мой благословити, пре него година дана прође. — Мы ћемо срећни быти! Ако ли ме пакъ неволишъ, као што я желимъ, да ме волишъ и да срећни будемо, то неодговарай ништа, и недолази овамо. Ако ли ме волишъ, — то — —

твоя Цецилија.“

Ово је писмо било, као зейтинъ на жеравицу. Готвалдъ скочи съ постель. Безъ мисліј, безъ ума, тумарао је и посртато тамо амо по соби. Текъ што је пола побљде добивено било, а борба напово почне, жешћа, тужња, очайнја него пре. Нигдѣ јасности, нигдѣ савѣта! На своје срце подозрѣваше и на свой разумъ. Љубавь га је любавь уздржавала, да

коракъ неучини, кои бы судбу Цециліе и њне породице упропастіо. Њгова задана рѣчъ, пріятельство, чувство благодарности, почитанъ према грофу: све му є говорило, да уступи. Нашто се рѣшити мogaо? —

Данъ се укаже. Готвалдъ се юшъ ніє рѣшио було. Онь порекломъ быаше одъ племицкe неке породице, коя въ само збогъ особиты околностій, свое племиство за време одбацила. Ништа ніє было лакше, него свое старо право опеть обновити, пакъ онда въ Цециліи раванъ. — Було въ истине сирома, ал' имао въ старогъ стрица, кои є богатъ а безъ дѣце було, и когъ ће онъ по смрти ъговой единий наслѣдити. Ово су му опеть основи были, кои су га храбрили, да иде къ Цециліи. Дакле никако се рѣшити ніє мogaо. — Садъ ступи грофъ Ресагъ у собу. Овай се извиняваше збогъ участія у ъговой несрећи. Готвалдъ му благодари. Далъ се грофъ такође оправсти, и преда му свой брачный уговоръ съ молбомъ, да га Готвалдъ по желби грофа Штермена своимъ рукомъ адресира и Цециліи пошлъ, те да бы се тимъ ова юшъ болъ убѣдила.

Готвалдъ є було као окаменѣнъ, ерь тай изборъ быаше за ъгога несрећанъ, юшъ ништа ніє тако раздро ъгово ранѣно срце, као ова понуда. Текъ што въ Ресагъ изишао изъ собе, дође грофица. Она въ дуго време Готвалда сматрала съ очима пунимъ суза. „Готвалде,“ проговори она, узевши га за руку, „тако вамъ свега, што вамъ є свето, будите юначи као што сте били! Заръ ођете да једну цѣлу породицу, коя васъ є благодѣяніјама обасипала, унесрећите? Я самъ единица могъ старогъ племена, — я самъ једина у кући овой, коя наше станѣ найболъ увића. Ресагъ є нашъ избавитель, мы смо пропали безъ ъгове помоћи! Тако вамъ бога и ъговы светы, адресирайте ово писмо!“

Готвалдъ клоне главомъ на руку, кою му є грофица пружила была; потокъ топлы суза потече му низъ образе. И грофица є съ нимъ плакала. Садъ се онъ напрасно осѣти снажанъ, да се жертвує. Счепа писмо, — полюби га, и брзо напише надпись, преда га у материје руке и клоне изнемогао на свою постелю.

Грофица га узме за обе руке, и хтѣла је изъ пресилне благодарности на груди притиснути, Готвалдъ є једва толико снаге имао, да то предупреди. Она узме писмо и оде, а тужногъ Готвалда остави у борби съ неописано чуднимъ и страшливимъ чувствама. — Писмо оде. Готвалдовъ дакле надпись є було въ краткій одговоръ на Цецилійно писмо. —

Садъ више ніє мogaо остати у кући грофовой, зато већъ и самъ при свой своји якой болести опредѣли данъ одлазка свогъ. Ресага више видio; овай за писмомъ отиде такође къ Цециліи. Съ найвећомъ брижливости спреми сама грофица Готвалдовъ пртлягъ и сандукъ. Онъ се оправсти, ћутећи, но са сузама у очима, одъ овихъ людіј, одъ ове куће, у којој се ъговъ млади животъ изъ иде у трагедију претворио. У колима нађе једну кутiо, грофичинъ поклонъ, у овой є две стотине дуката лежало. Поредъ исте кутie быаше и захвално писмо грофа, заедно съ једнимъ малимъ образомъ, кои въ Цецилію као дѣте представљао, ово за ъгога быаше най-

драгоћѣніи поклонъ. Истый є образъ одсадъ на ъгово вимъ грудима почивао.

Тако се онъ крене на путъ, и проюри сву Нѣмачку, безъ да є знао, кудъ иде и шта ради. Њгове мисли биле су непрестано кодъ Цециліе. На свакой штације борio се самъ у себи, да л' да путъ продужи, или да се къ Цециліи врати, да се кодъ нѣ оправда и да се съ истомъ болъ оправсти. Но остане снажанъ, побѣди себе, и путъ продужи. Рѣши се, да самъ онъ жертва буде. И тако дође у Е***, где самъ я обытавао. Клоне у моя наручіја и плакао є као мало дѣте. Онъ є потребовао утѣхе.

НАСЛЕДСТВО.

Чудновато се наклоности и страсти у породицама наслѣђую, а имено наводимо овдѣ наклоность себеубиству. Еданъ богатъ човекъ у Паризу оставил седморици своји синова иманѣ одъ два милиона франака (152.000 дуката); синови проживе неко време у задовољству, неки пріумложе юшъ свою имовину, сви су здрави и поштени были, но сви — сами себе убіо, између 30. и 40. своје године. — Друга једна породица сконча такође себеубиствомъ; найпре се убіе баба, па мати и њена сестра, кћи скочи крозъ прозоръ, а синъ се самъ обѣси. — Еданъ богатъ човекъ имаћаше 5 синова и једну кћерп; почемъ ји све одрани и добро воспита, преда јимъ свакомъ приличну суму новаца, да сами раде; наймлађи синъ у 27. години својој постане меланколичанъ и скочи съ крова куће једне и убіе се; другији синъ пребаџиваши себи смрть брата, што га ніє у болести болъ чувао, и умори се навалице глађу после једне године; годину дана после тога полуди трећији братъ, но наскоро оздрави; четвртији братъ се мамо затимъ убіе, а одма после тога убіе се и онай, што се одъ лудила быаше изљчio; садъ полуди и сестра и покушавала є на сто начина, да се живота лиши, но пажљиви чувари свако покушенъ предупреде; петији братъ жудио є такође за таковомъ смрти, но жена и дѣца су га съ великомъ мукомъ одъ тога свакадъ уздржавала.

Една саксонска богата и отмѣна фамилија сконча пре неколико година на истый начинъ. Грофъ Ф. убіе се и оставил велико иманѣ свомъ млађемъ брату, ерь є онъ самъ безъ дѣце було. Овай є имао три дѣтета; најстарији синъ убіе се пре неколико год изъ пушки у Хановеру, кћи скочи у воду и удави се, наймлађи синъ као наслѣдникъ толикогъ имана убіе се изъ пушки пре краткогъ времена на истомъ наслѣђеномъ добру.

Юшъ да наведемо овай чудноватый случай, о комъ се у новије време много говорило. Год. 1843. живљаше у Берлину једанъ младъ, изображенъ, имућанъ и свуда радо приманъ младићъ, именомъ докторъ Амортъ, кои исте године у воду скочи и ту сконча. После ъгове смрти дозна се, да се дѣдъ истогъ младодъ Аморта пре више година у истый данъ обѣсио, и то неколико сатиј после добывене вѣсти, да є велику суму новаца на лутрiи добио. Подобно дѣду скончали су животъ свой и отацъ и братъ др. Аморта. Кодъ др. Аморта се могло у владанju само толико особености примѣтити, да є пре подне жалостанъ, смућенъ и нерасположенъ було, после подне и у вече

пакъ пунь радости и веселя, дружеванъ, пріятанъ и не-
сташанъ. Газдарица нѣгова прича, да іой є онъ неколи-
ко мѣсецій предь смерть непрестано съ одушевлѣнѣмъ о-
лѣпомъ, примамливомъ зеленилу воде говоріо, и да ѡ-
онъ ту дражестанъ гробъ себи наћи. У исто време од-
лазіо въ свако ютро у берлинску моргу (салу, гдѣ су ле-
шине удавлѣника и други мртваца неко време изложене),
приступао въ удавлѣницима, съ братскимъ смѣшенїемъ
стискао ій є за руку, и задоволявао се тимъ сматранѣмъ
длого време. У писму свомъ по смрти наћеномъ, съ на-
словомъ „моя послѣдня воля“, излаже онъ, да є себе съ
найвећимъ задовольствомъ самъ уморіо, и да є тай ко-
ракъ лежао у плану нѣговомъ крозъ толико година зре-
ло испытваномъ.

СПАЛЬИВАНІ ЖЕНА.

Каошто є преће било обичай по цѣлой Индії, тако
и данданашни Майлаци на острову Ламбоку спалою же-
не, кадъ који мужъ умре. Ђданъ путникъ прича о томе
овако. Жене су водиле удовицу, и ова є съ прекрште-
нимъ рукама спокойно ишла. На себи немаћаше ништа
друго осимъ једногъ комада бѣлогъ платна. Коса іой ба-
ше искићена млогимъ цвѣћемъ; найвећій миръ показива-
ше се на лицу нѣномъ, ни трага каквогъ стра или каяња
немогаше се примѣтити. Кадъ є доведоше до мртвогъ
тѣла мужа, онда є пустише, и она диге руке къ небу, и
поче тихо богу се молити. Жене су долазиле къ нѣй,
и давале су іой мале ките цвѣћа; доцнє су опеть исто
цвѣће патрагъ узимале, сушиле и себи остављале. Удо-
вица се за цѣло то време богу молила, затимъ приступи-
ла свогъ мужа, цѣлива му чело, преи, трбу, колѣна
и ноге, па се опеть на свое прво мѣсто поврати. Садъ
смакне съ прстю сво прстенъ и прекрсти опетъ руке, а
двѣ жене приближе јой се и узму є исподъ пазува. Брать
јой се затимъ приближи и запыта въ тихимъ и благимъ гла-
сомъ, да ли се одважила умрети; она мане главомъ, да
се одважила. Брать измоли одъ нѣ опроштенъ, што є
мора убити, маши се свогъ пожа и забоде јой връ съ ле-
ве стране у прси; она є стаяла мирно на свомъ мѣсту.
После тога извуче јой онъ ножъ изъ прсјо, баци га и
побѣгне. Садъ приће јданъ човекъ, кој є званично ову
дужност извршиваш, и забоде јой свой ножъ чакъ до
корица у прси; она се стропешта, безъ да и найманѣ
викне. Жене одма прилете, метну є на једну асуру, и ста-
ну є котрлати и гнѣчити, да бы јой крвь што брже изъ
ране куляла. Жертва јошь мртва ніє была, зато є
ударе једнимъ ножемъ у плѣћа и тако є уморе. По-
томъ є метну на једно узвищено мѣсто поредъ мужевла-
тѣла, и почемъ се сврши по тамошњемъ обичаю опело,
обложе обадва тѣла смоломъ, увію ій у бѣло платно и
потомъ ій сажегу.

ПОДГРѢВЦИ.

— У Парижу умре годишнѣ 30.000 лодїй. Трошко-
ви око саранчивана овы мртваца износе преко 2 милиона
франака (10 мил. гроша), на свакогъ доће даље трошка ріја одъ сина био, а садъ само двапутъ.
око 66½ фр.

— Сѣверніе одъ наасъ 100 — 150 сатій у сѣв. Швай-
церской и южн. Нѣмачкай биле су благе зиме у овимъ

годинама. Год. 1182. было въ око Сретенія на млогомъ др-
већу већу плода; 1186. цвѣташе дрва у Януару; 1287. бы-
ла су дрва у Костницу око Божића у пуномъ цвѣту, дѣ-
войке цвѣћемъ окићене долазиле су у цркву, и дѣца су
су се у боденскомъ језеру купала; 1289. цвѣташе у Алса-
су дрва пре Божића, лоза у половини Януара, баште се
украсе цвѣћемъ, и дѣца се купаше у Райн; то исто є
было и год. 1290. и 1301.; год. 1420. родише и донеше не-
ка дрва зрећа плода двапутъ у години, и на житу баше
савршено класъ у почетку Априла; 1416. цвѣташе дрва
на св. Николу и поля и баште бывају пуне цвѣћа, тако и
год. 1478.; год. 1497. цвѣташе трешње у Януару; и 1586.
цивѣташе млога дрва двапутъ у години; како є блага зи-
ма била год. 1811., 1815., и 1822. млоги и садъ памте.

— На острову Силону (Цейлону) піјвице су мучите-
љи людски. Оне нападну свакогъ путника, и кадъ су
гладне, тако су танке, као найтаній кончићъ, да се крозъ
свако платно прогижати могу. Узпуђају се узъ ноге, и
напију се крви на свомъ изабраномъ мѣсту прилично безъ
да човекъ осѣти, јеръ тако нѣжно убоду у месо, и тако
вѣшто сисају. Човекъ ій на силу не смѣ скинути, јеръ бы
се рана позмедила.

— У ратовима Наполеона I. погинуло є одъ године
1795. до 1813. самы поданика француски 1,430.000 лодїй.

— У коси одраслогъ човека у средню руку има
140.000 длака. (Ко иевѣруе, нека самъ брои.)

ДОМАЋИ ТЕАТОРЬ.

Учителъ. Деде, Миле, да ти чује наана, како знашъ
изъ главе рачучати; и. п. кажи ми, колико треба да пла-
тимъ, кадъ овдѣ у кавани твогъ оца попијемъ двѣ раки,
јданъ румъ, двѣ каве и опетъ јданъ румъ?

Дѣте. (Ћути).

Учителъ. Па де кажи, ты знашъ; двѣ раки 10 пара,
румъ 10 пара, двѣ каве 20 пара и румъ опетъ 10 пара;
де, садъ є лако.

Дѣте. (Ћути).

Учителъ. Говори! Шта є то? Но?!

Мати. Но, срце мое, како се уплашило! Недирај га,
учителю; што да ти рачуна, кадъ ты итако ништа непла-
ћашъ за оно, што овдѣ потрошишъ.

Дѣте. Нано, зашто є ноћу мракъ?

Жена. Нема сунца, сине.

Човекъ. Башъ жено, то наше дѣте лудо.

Жена. Богме сви кажу, да є на оца.

РАЧУНСКЕ ЗАГОНЕТКЕ.

Одгон. у бр. 56. заг. XIII. Оцу є было 40, сину 20
година; отацъ се оженio съ 19 година; пре 16 година бы-
ло є оцу 24 а сину 4 год., дакле онда є онъ 6 пута ста-
га одъ сина био, а садъ само двапутъ.

XIV. Синъ є купio 90 телаца, 9 крава и 1 вола, све-
та 100 комада, и платio є за теоце 45, за краве 45, за во-
ла 10 дук., свега 100 дуката.

XV. Та два броя су 3 и $1\frac{1}{2}$ јер њ. п. 3 оке по $1\frac{1}{2}$ гр. чини $4\frac{1}{2}$ гр., а тако и 3 гр. и $1\frac{1}{2}$ гр. чине $4\frac{1}{2}$ гр.

XVI. У једног кеси има $192\frac{1}{2}$, у другог $114\frac{1}{2}$ талира; када извадимо из ње прве 39 тал. и метнемо је у другог, биће у свакој $153\frac{1}{2}$ талира.

Одг. у пр. бр. Ватра међу прекладима. — Пчеле. — Креветъ. — Бунаръ. — Зуби. — Змія. — Коса на глави. —

М Р В И Ц Е .

Шпаньолскиј један генерал предложи једноме официру своме врло чудан план. „Я самъ васъ“, — рекне му — „изабрао за један важан и такав посао, којим ћете до велике среће доћи. Я самъ измислио планъ, како ћемо на Арасъ изненадно напасти и освојити га; а то је ево овако: вы треба да се обучете у простачке аљине, и да унесете воће у варош на пазаръ. На вашару морате се съ кимъ било завадити и убити га. Наравно сада ће васт повести, да затворе, и вы пустите да тако буде, они ће васъ судити и пресудиће, да васъ обесе. То ће се пакъ изван вароши извршити, а на томъ је управо случају цѣо мой планъ и основанъ. Я ћу се съ нешто војника моје до капије привући; па када светина кроз капију прође, мои ће војници капију освојити и тако ћу я онда савршено читавом вароши завладати. Затим ћу одма поитати, да вама на услуги будемъ и ослободи ћу васъ. Ето то је планъ мой; а шта вы на то велите?“ — Планъ је добаръ, и као што се види, прекрасанъ је, него ако молити смѣмъ, допустите, да я надъ војницима командирамъ, а изволите се вы злочинцемъ учинити,“ одговори официръ.

Два сиромашна ѡака спавау у једног соби и у једног постели при отворенимъ прозорима. Најдануть примѣти један, да се неко крозъ прозоръ у собу увлачи, разбуди свогъ друга, и пришане му: „Брате, ево некогъ крозъ прозоръ, дошао јамачно, да краде.“ — „Ђути, докъ сасвимъ ће,“ одговори овай, „ја ћу онда дрекнут и скочити, те ће онъ одъ страшногъ у нашој соби испустити, што је на другомъ мејству украо.“

До прошлогъ стольја су Европци дуванъ слабо познавали, а селяци готово никако. У лову једномъ, на који је краљ францускиј младе странце позвао, бијаше и један црнацъ, великашъ турскиј. Селяци терапају и ношу потучене звѣрине. Црнацъ онай усмотри зецу, и счепа пушку, пруживши цигару једномъ до себе селяку, који је у њега једнако блеао. Селякъ нехтједне примити цигару, него устрашено скочи на страну и рекне прекрстивши се: „Опростите, господинъ ћаво, але не једемъ ватру.“

Један имајаше обичай, да свакада рекне, пре него се на конја попне: „Помозте сви серафими и херувими!“ Једномъ добро понапити хтједе узахати и позове опет као обично све херувиме и серафиме у помоћь, али тешка глава претегне, и онъ съ друге стране конја тресне о земљу. У блаженству свомъ неосјети бола, него скочи опет ногомъ у узенгју и повиче: „Помозте опет сви серафими — а вы херувими болъ идите съ друге стране, па недайте, да опет паднемъ.“

ДОМАЋЕ НОВОСТИ.

Београдъ 14. Јула. Као што смо у прошломъ броју напред јавили, тело почивше госпое Клеопатре донето је у вторникъ рано у Београдъ, где је после свршеногъ опела у саборной цркви съ многобројномъ и великолѣпномъ пратњомъ у малой цркви смѣшено преноћило. Сутраданъ су Светла Княгиня съ фамилијомъ, опечалјнији супругъ покониче, млађи сродници, виши и нижи, званичници и грађани овдашњи съ тѣломъ путу у Тополу предузели, где ће данас се стићи, и обштежалјну поконичу у породичну костурницу положити.

СТРАНЕ НОВОСТИ.

Књазъ Горчаковъ подъ 30. пр. јавља, да је адмиралъ Нахимовъ заиста потињу; привремено ће га у дужности заступити контра-адмиралъ Панзиловъ, који је за шефа мориарскогъ наименованъ.

Енглеске и француске вѣсти из ње Крима до 3. т. гласе, да се тамо ништа новогъ ће догодило; осимъ да је колера сасвимъ престала, и да Руси из ње града често на сајонике юришају, но да је ови наравно (naturellement) свакада узбјао.

Из љетербурга јављају, да су Руси у боју између 5. и 6. пр. м. изгубили свега 5775 људи, кое мртви, кое ране, кое заробљени. Руси су опет млада нова утврђења у Севастополю понаправљали.

С љеточ. мора јављају, до флота енглеска још ништа ће предузети; кода Виборга увиштили су Енглези опет неколико лађица.

Лондонъ 9. тек. Лордъ Палмерстоунъ захтјевао је одъ долинскогъ парламента, санзволење, да правительство може за турскій новији заемъ одъ 5 мил. фунтиј стерлинга јествовати, и највеће притомъ на велику противност. Но напоследку 135 гласова противъ 132 рѣше за санзволење јества.

У Нирнбергу затвори 6. тек. полиција четири особе и једногъ рускогъ официра узме подъ надзоръ. Кају, да су ове особе пушкари (туфегџије), који су се кодъ истогъ официра за Русију погодили съ годишњомъ платомъ одъ 500 руб. спр.

Из љетира подъ 7. тек. јављају: Навала за подписанје новогъ народногъ заема једнако је врло велика. Канцеларије, где се то уписује у Паризу и у другимъ мејстима савршено су народомъ обећане, люди увече још дођу съ кућама и столицама и преноће подъ ведримъ небомъ, те да сајмо сутраданъ на редъ дођу и да се уписати могу. Овай пут је велике суме неуписую, изузимају друштво кредитно-мобилјарно, кое је 250 милиона франака уписао.

Из љетарене јављају, да је тамо све мирно.

Енглези се извинјавају, да они нису мејсто Ловизу спалили, него кажу, мы смо по уништењу државногъ имања отишли на нашу лађу, када најдануть видимо ноћу сву варош у пламену.

Течай новаца: сребро 123%; дукати по 5 фор. 42 кр. за банке.